
De wijk uit de War

Een onderzoek naar vroegsignalering voor personen met verward gedrag in de Tielse wijk Rauwenhof

Colofon

Nijmegen, december 2018

Zorgalliantie.nu/Lectoraat Innovatie in de Care

Auteurs:

Gideon Visser MSc.

Dr. Marian Adriaansen

Deze rapportage is deels gebaseerd op het afstudeeronderzoek van:

Dijkstra, N., Eekers, M., Peulen, M., & Van Voskuilen, S. (2018). *De wijk uit de War*. Nijmegen: HAN. Sociaal Pedagogische Hulpverlening.

Met dank aan:

Alle geïnterviewde inwoners, vrijwilligers, ondernemers en betrokken professionals uit de wijk Rauwenhof.

Dit onderzoeks- en adviesrapport is in opdracht van Mozaïek Welzijn en Woningcorporatie SCW uit Tiel uitgevoerd. Het onderzoek maakt deel uit van het ZonMw onderzoek de Wijk uit de War waarvan beide opdrachtgevers penvoerder zijn.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Samenvatting	1
1. Inleiding.....	3
1.1 Doelstelling.....	3
1.2 Vraagstelling.....	3
1.3 Aanpak onderzoek.....	4
1.4 Leeswijzer.....	4
2. Methode van onderzoek	5
2.1 Respondenten	5
2.2 Werkwijze interview met inwoners.....	5
2.3 Werkwijze focusgroepen.....	6
2.4 Werkwijze telefonische interviews.....	6
3. Resultaten interviews	7
3.1 Ervaren Leefbaarheid in de Rauwenhof	7
3.2 Veiligheid en overlast	8
3.3 Personen met verward gedrag	10
4. Overstijgende inzichten	15
5. Transdisciplinaire bijeenkomst 1 november 2018.....	17
6. Conclusie	18
7. Referenties	20
Bijlage 1 Interviewgide	22
Bijlage 2 Codeerdefinities WAT, WIE, HOE.....	26
Bijlage 3 Overzicht deelnemers focusgroepen & telefonische interviews	29
Bijlage 4 Voorbeeld verklaring van geen bezwaar (informed consent).....	30

Samenvatting

In het najaar van 2018 is een verkennend onderzoek gedaan naar vroegsignalering van personen met verward gedrag in de wijk Rauwenhof. Dit rapport beschrijft het onderzoeksproces, de uitkomsten van een aanpak op hoofdlijnen. Het onderzoek maakt deel uit van de pilot *De wijk uit de War*, een subsidietraject dat valt onder het *Actieprogramma lokale initiatieven mensen met Verward Gedrag van ZonMw*.

In oktober 2018 zijn in Rauwenhof met behulp van open interviews verhalen verzameld van inwoners, professionals, vrijwilligers en ondernemers. De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op 20 individuele interviews, 3 focusgroepen en 9 aanvullende telefonische interviews. Uit de analyse van de interviews is een aantal overstijgende inzichten gedestilleerd in de vorm van vraagpatronen. Een vraagpatroon bevat de overkoepelende thema's uit individuele interviewgesprekken, de samenhang in vragen, behoeften en redeneringen. Dat betekent dat de vraagpatronen in meerdere gesprekken met of focusgroepen aan bod kwamen. In deze samenvatting worden alleen de vraagpatronen schematisch weergegeven. Lees voor de uitgebreide resultaten en de conclusies van het rapport. Dit rapport wordt samen opgeleverd met een *plan van aanpak t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag*.

<i>Patroon 1</i>	“Ik zou graag meer informatie willen over personen met verward gedrag”
Bewonersperspectief	Het is moeilijk om personen met verward gedrag te herkennen en te benaderen. Het onvoorspelbare gedrag maakt dat ik me soms onveilig voel. Ik zou graag meer willen weten over personen met verward gedrag, zodat ik weet wat ik kan doen. Soms rust er ook een taboe op het onderwerp om er over te praten.
Vrijwilligersperspectief	Als vrijwilliger ben ik soms al bekend met deze doelgroep. Ik kan mensen hierover vertellen.
Ondernemersperspectief	Mijn medewerkers volgen regelmatig trainingen, maar niet over dit onderwerp. Personen met verward gedrag komen regelmatig hier boodschappen doen. Ik zou mijn personeel graag willen laten trainen in de omgang met de doelgroepen.
Professionalperspectief	Afhankelijk van mijn professionele achtergrond ken ik deze groep in meer of mindere mate. Vanuit het sociale domein is GGZ een relatief onbekend terrein en omgekeerd geldt hetzelfde.
Beleidsperspectief	Een bewustwordingscampagne is nodig. Daarnaast is de inclusieve wijk een belangrijk uitgangspunt. Iedereen moet prettig kunnen wonen in de wijk, ook deze doelgroep.

<i>Patroon 2</i>	“Ik wil best meehelpen vroegsignaleren in de wijk, maar waar moet ik dat melden “
Bewonersperspectief	Ik weet niet waar ik melding kan maken van personen met verward gedrag als ik me zorgen maak om iemand. Wanneer ik overlast ervaar bel ik meestal de woningcorporatie of de politie. Ik heb behoefte aan een meldpunt.
Vrijwilligersperspectief	Als vrijwilliger wil ik best iets betekenen voor de wijk waar ik woon.

Ondernemersperspectief	In de winkels signaleren onze medewerkers veel. We vragen ons af wat onze taak is? Wanneer ben je (moreel) verplicht om iets te melden. Het ontbreekt aan een duidelijk kader. Daarnaast weten we niet waar we een melding kunnen maken.
Professionalperspectief	Als professional ken ik (het sociale domein in) Tiel. Ik weet waar ik een melding moet maken voor mijn doelgroep. In de GGZ ken ik minder goed de weg. Afstemming met GGZ is soms lastig.
Beleidsperspectief	Vroegsignalering voorkomt escalatie. Zonder signalering is er geen behandeling mogelijk. Op dit moment signaleren veel verschillende partijen in Tiel. De afstemming tussen de partijen behoeft verbetering.

<i>Patroon 3</i>	“Overlast in de wijk ongeacht door wie moet worden aangepakt”
Bewonersperspectief	Overlast in mijn wijk moet worden aangepakt als ik dat meld. In principe doet het er niet toe of de overlastveroorzaker verward is of niet. Overlast meld ik op dit moment vooral bij SCW en politie. Sommige inwoners willen graag anoniem kunnen melden.
Vrijwilligersperspectief	
Ondernemersperspectief	Overlast komt met een golfbeweging. Dankzij camerabewaking is overlast rondom het winkelcentrum momenteel onder controle.
Professionalperspectief	Overlast door verwarde personen is niet het enige probleem in de wijk de Rauwenhof. Monitoring van kwetsbare mensen, zoals dat vroeger frequenter gebeurde zou meer moeten plaatsvinden om escalatie te voorkomen.
Beleidsperspectief	Overlast raakt aan verschillende beleidsterreinen en is soms hardnekkig.

<i>Patroon 4</i>	“Personen met verward gedrag hebben behoefte aan onderling contact in de wijk”
Bewonersperspectief	Ik heb een verleden met psychische kwetsbaarheid. Ik heb behoefte aan sociale contacten met mensen die hetzelfde hebben meegemaakt.
Vrijwilligersperspectief	Als ervaringswerker heb ik een netwerk in de wijk. Ik ben instaat om dit contact te organiseren met ondersteuning van Mozaïek. Via Ypsilon is aanvullende expertise beschikbaar.
Ondernemersperspectief	
Professionalperspectief	In de wijk zijn personen aanwezig met een psychische kwetsbaarheid. Vanuit onze expertise kunnen we onderlinge contact en ontmoeting faciliteren.
Beleidsperspectief	

1. Inleiding

Landelijk komen incidenten rondom personen met verward gedrag steeds vaker in het nieuws. Het aantal politiemeldingen waarbij personen met verward gedrag betrokken zijn, is in 2016 gestegen (Politie, 2017). Uit landelijk onderzoek van Koekkoek (2017) blijkt dat onder de noemer van personen van met verward gedrag verschillende groepen vallen: mensen met dementie, mensen met een psychische kwetsbaarheid, maar ook mensen met een verslaving of lichtverstandelijke beperking (LVB). Ook in Tiel en specifiek in de wijk Rauwenhof is dit het geval. Mensen die verward gedrag vertonen zijn mensen die op het moment van de politiemelding, vanuit verschillende redenen, geestelijk geen grip meer hebben op zichzelf (denken, voelen en handelen). De persoon wordt door anderen moeilijk begrepen. Hij of zij kan een bedreiging vormen voor de openbare orde en een gevaar vormen voor zichzelf en anderen.

Mozaïek welzijnsdiensten en woningbouwcorporatie SCW signaleerden dat het aantal politiemeldingen in 2017 toenam en dat genoemde incidenten steeds heftiger werden. Dit heeft ook gevolgen voor de ervaren leefbaarheid en veiligheid in de wijk Rauwenhof. Om voor deze problematiek een oplossing te ontwikkelen, hebben Mozaïek en SCW een subsidie aangevraagd bij het Actieprogramma lokale initiatieven mensen met Verward Gedrag van ZonMw. Deze subsidie is in het najaar van 2017 toegekend. De subsidie biedt de benodigde financiële middelen om een pilot op te zetten waarbij een sluitende aanpak met zorg en ondersteuning voor mensen met verward gedrag wordt ontwikkeld (ZonMw, 2018). Binnen dit ZonMw project doet de HAN onderzoek en draagt bij aan methode ontwikkeling op wijkniveau. Mozaïek welzijnsdiensten en woningbouwcorporatie SCW zijn de opdrachtgevers van dit onderzoek.

1.1 Doelstelling

Op basis van gesprekken met de opdrachtgevers is de volgende doelstelling geformuleerd:
Het in kaart brengen van de ervaren leefbaarheid en veiligheid met betrekking tot personen met verward gedrag in het pilotgebied Rauwenhof om vervolgens samen met betrokken inwoners, vrijwilligers en professionals een effectieve methode te ontwikkelen t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag op wijkniveau.

1.2 Vraagstelling

Om de doelstelling te bereiken zijn de volgende onderzoeksvragen gesteld:

Op welke wijze kan een effectieve methode ontwikkeld worden t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag in de wijk?

De HAN geeft antwoord op de volgende deelvragen:

1. Hoe is het gesteld met de **ervaren leefbaarheid, veiligheid en overlast** onder inwoners, vrijwilligers, ondernemers en professionals in pilotgebied Rauwenhof m.b.t. **personen met verward gedrag** (o.a. behoeften, bijdragen, drijfveren, belangen)?
2. Op welke wijze kan op basis van het onderzoek een effectieve methode ontwikkeld worden t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag op wijkniveau?

Het pilotgebied

Mozaïek en SCW hebben bij de aanvraag van de ZonMw subsidie een afgewogen keuze gemaakt voor een pilotgebied in Tiel. De wijk Rauwenhof kent vijf straten met daarin acht woonblokken van HAT-eenheden. Deze woningen kennen de laagste huren in het bezit van SCW en binnen Tiel. Logischerwijs komen hier veel kandidaten te wonen die 'inkomens technisch' in aanmerking komen voor deze woningen. Er is hierdoor meer toestroom van huurders met een rugzakje omdat ze bijvoorbeeld elders zijn ontruimd; of huurders die een verleden hebben met drugs, alcohol of schulden. Binnen deze groep huurders bevinden zich ook relatief veel personen met verward gedrag. Dit deel van de Rauwenhof kenmerkt zich als een sociaal zwakke buurt, in vergelijking met andere delen van de wijk en van Tiel (ZonMw, 2017). De aanwezigheid van relatief veel mensen met verward gedrag is de reden om Rauwenhof te kiezen als pilotgebied voor dit onderzoek.

1.3 Aanpak onderzoek

Op basis van de onderzoeksvragen is een passend onderzoeksplan ontwikkeld. Het onderzoek bestaat methodisch gezien uit drie delen:

1. Narratief interviews met 20 burgers/cliënten uit pilotgebied Rauwenhof.
2. Drie focusgroepen met professionals, vrijwilligers en ondernemers
3. 9 aanvullende telefonische interviews met professionals, vrijwilligers en ondernemers¹

Op deze wijze is een helder beeld ontstaan van de leefbaarheid in wijk Rauwenhof in relatie tot personen met verward gedrag. Dit onderzoek vormt de basis voor een aanpak t.b.v. vroegsignalering op gesteld. Bij dit onderzoek hanteren wij de volgende uitgangspunten:

Leefwereld centraal

Eerste uitgangspunt van het voorgestelde narratief onderzoek is dat de **belevingswereld en de logica van inwoners** centraal staan, en niet de systeemwereld van beleidsmakers en bestuurders. We laten inwoners vertellen over hun eigen belevingswereld met betrekking tot ervaren leefbaarheid en veiligheid.

Meerstemmigheid

Tweede uitgangspunt is dat we de verschillende groepen in de wijk een stem geven:

- Personen met verward gedrag
- Actieve buurtbewoners (o.a. vrijwilligers)
- Passieve buurtinwoners
- Professionals
- Ondernemers

Via individuele interviews en focusgroepen krijgen de verschillende belanghebbenden een stem en de kans om mee te werken aan een aanpak. In overleg met de opdrachtgever worden de verschillende doelgroepen vastgesteld. In hoofdstuk 2 wordt de methode van onderzoek verder uitgewerkt.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 'Inleiding' staat in het teken van de vraagstelling van het onderzoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 'Methode van onderzoek' de onderzoeks aanpak uitgewerkt. Vervolgens presenteren we de resultaten van dit onderzoek in hoofdstuk 3 'Resultaten' per deelvraag. Dit leidt in hoofdstuk 4 tot 'Overstijgende inzichten'. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 'Transdisciplinaire bijeenkomst 01-11-2018' verslag gedaan van de transdisciplinaire bijeenkomst. Dit leidt tot hoofdstuk 6 'conclusie', waarin de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoord wordt.

¹ Gezien de korte tijd waarbinnen het onderzoek plaatsvond, konden niet alle uitgenodigde professionals, vrijwilligers, inwoners en ondernemers aanwezig zijn tijdens de focusgroepen. De telefonische interviews ondervangen dit.

2. Methode van onderzoek

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de methode vraagpatronenonderzoek. Deze methode is ontwikkeld aan de HAN en is bij uitstek geschikt om ervaringen, behoeften en bijdragen van inwoners te verzamelen en te analyseren in de sectoren wonen, welzijn en zorg (zie bijvoorbeeld Van Biene et al., 2008; Meesters, Basten & Van Biene, 2010; De Kam et al., 2012; Damoiseaux & Visser, 2016). Bij deze methode worden fragmenten van open interviews (zogenaamde narratieven) met inwoners gecodeerd met een analysesysteem (zie bijlage 2). Aan de hand van de resultaten van deze analyse worden vervolgens vraagpatronen vastgesteld. De rationale achter de narratieve analysemethode is dat er inzicht wordt verkregen in hoe inwoners in hun eigen taalgebruik (zowel qua vorm als inhoud) beschrijven welke wensen zij hebben, waar zij behoeften aan hebben en op welke manier zij hun capaciteiten kunnen inzetten in de samenleving. De dataverzameling heeft plaats gevonden in de periode september-november 2018. De 3 uitkomsten van de interviews zijn in een transdisciplinaire bijeenkomst voorgelegd aan de respondenten en op deze wijze gevalideerd.

2.1 Respondenten

In dit onderzoek zijn 20 inwoners geïnterviewd uit Rauwenhof. De inclusiecriteria waren:

1. Ouder dan 18 jaar;
2. Woonachtig in de Rauwenhof in de directe omgeving van het pilotgebied.

Vervolgens is er een onderverdeling gemaakt in drie categorieën:

- A. Inwoners met mogelijk verward gedrag
- B. Inwoners van HAT-eenheden
- C. Omwonende HAT-eenheden

Deze categorieën zijn tot stand gekomen op basis van gesprekken met de opdrachtgevers. Werving van respondenten geschiedde via SCW. 70 inwoners ontvingen een brief waarin stond dat ze geselecteerd waren voor het onderzoek, de bedoeling was om 35 interviews met hen te houden. Er is bewust voor gekozen om de interviews in te steken vanuit leefbaarheid omdat personen met verward gedrag een gevoelig onderwerp is in de wijk. Studentonderzoekers van de HAN benaderden de respondenten telefonisch. Indien de respondent open stond voor een gesprek, maakten zij een afspraak. In het geval van een persoon met mogelijk verward gedrag werd het interview afgenomen samen met de woonconsulent van SCW die reeds contact had met de inwoner. Helaas stond slechts een persoon met verward gedrag open voor een interview.² Inwoners tekenden bij deelname aan een interview een verklaring van geen bezwaar (informed consent). Een voorbeeld van deze verklaring is opgenomen in Bijlage 4.

Bij dit onderzoek is de "Gedragscode bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek met mensen" van de Faculteit Gezondheid, Gedrag en Maatschappij (FGGM) van de HAN in acht genomen (FGGM, 2017). Met SCW en Mozaïek is een verwerkingsovereenkomst gesloten in het kader van AVG-wetgeving.

2.2 Werkwijze interview met inwoners

Met behulp van een open interviewmethode werden zogeheten narratieve gegevens verzameld. De interview guide is opgenomen als bijlage 1. De interviews duurden ongeveer een uur en werden afgenomen in tweetallen van studentonderzoekers. Narratieven zijn alle gegevens in proza die niet voortkomen uit gesloten vragen of vragen die korte antwoorden vereisen. Ze gaan over biografische

² Deelname aan het interview is op vrijwillige basis en deelname kan niet worden afgedwongen. Wel deden twee ervaringswerkers met GGZ verleden mee aan de focusgroep vrijwilligers.

bijzonderheden van gebeurtenissen zoals ze verteld worden door degenen die ze hebben meegemaakt. Narratieven bevatten doorgaans een plot of ontwikkelingsverloop en een opeenvolging van voor de respondent betekenisvolle gebeurtenissen. Bij interviews gericht op narratieven is het dan ook van belang mensen uit te nodigen om te vertellen over hun ervaringen ten aanzien van een of enkele globale onderwerpen die de interviewer aan de orde wil stellen (Van Biene et al., 2008).

In een transdisciplinaire bijeenkomst heeft een dialoog plaatsgevonden over de resultaten van de interviews en is met behulp van co-creatieve werkwijzen gezocht naar ideeën en initiatieven van inwoners die inspelen op de geconstateerde behoeften met betrekking tot leefbaarheid en personen met verward gedrag. De conclusies worden alleen dan als vraagpatronen benoemd als dit proces voltooid is en de betrokken personen de conceptpatronen herkennen en erkennen. Deze verwerkingsslag met en door betrokkenen kenmerkt het praktijkgerichte aspect van het onderzoek en vormt een opmaat voor daadwerkelijke implementatie. De interviews zijn geanalyseerd middels een beproefde analysemethode, die aansluit op narratieve interviews. Deze werkwijze is beschreven in bijlage 2.

2.3 Werkwijze focusgroepen

Een focusgroep interview is een interview met tussen de vijf en maximaal acht personen over een bepaald onderwerp en duurt tussen de 1,5 en 2 uur (Patton, 2002). Voordeel van groepsgesprekken is dat reacties van de ene deelnemer vaak reacties uitlokken van andere deelnemers en nieuwe gedachten of gezichtspunten opleveren. Focusgroepen zijn een effectieve methode in de oriënterende fase van een onderzoek. Het biedt tevens de mogelijkheid om snel relatief veel informatie te verzamelen (Baarda et al., 2013). Er zijn drie focusgroepen gehouden met: professionals (7 deelnemers), vrijwilligers (7 deelnemers) en ondernemers (2 deelnemers) uit de wijk. Bijlage 3 bevat een overzicht van de deelnemers van de focusgroepen en telefonische interviews. Voor de interviewgide van de focusgroepen zie bijlage 1. De focusgroepen zijn opgenomen met een opname apparaat en op hoofdlijnen samengevat door de onderzoekers.

2.4 Werkwijze telefonische interviews

Halverwege het onderzoek bleek dat het oorspronkelijke aantal interviews van 35 bewoners niet behaald kon worden binnen de beschikbare tijd. Daarnaast viel het aantal deelnemers aan de focusgroepen tegen. In overleg met de opdrachtgever is gekozen om een aantal aanvullende telefonische interviews met vrijwilligers, professionals en ondernemers te houden. De individuele interviews behandelden dezelfde thema's als de focusgroepen. De interviewgide is opgenomen in bijlage 1. De interviews zijn opgenomen en op hoofdlijnen uitgewerkt door de onderzoekers. In totaal zijn er 9 interviews gehouden (zie bijlage 3).

3. Resultaten interviews

In dit hoofdstuk worden de resultaten per interviewtopic besproken, ondersteund door citaten uit de interviews. Daarnaast zijn de resultaten van drie focusgroepen (professionals, vrijwilligers & ondernemers) en 9 telefonische interviews opgenomen. Omwille van behoud van privacy, wordt ongeacht het geslacht van de respondent verwezen met 'zij'/'haar'.

3.1 Ervaren Leefbaarheid in de Rauwenhof

In deze paragraaf staat het interviewtopic *ervaren leefbaarheid* centraal. Tijdens de interviews fungeerde dit topic als startvraag om met inwoners in gesprek te gaan om vervolgens verder door te vragen naar personen met verward gedrag. De resultaten geven dus een eerste inzicht in de ervaren leefbaarheid van de wijk, maar zijn niet volledig. Inwoners zijn niet bevroegd over hun eigen huis, maar over de woonomgeving; dus de straat, de buurt of het dorp waarin mensen wonen.

Ervaren leefbaarheid in de wijk

Fysieke omgeving

Leefbaarheid vormde de aanleiding om met bewoners in gesprek te gaan. Bewoners gaven aan dat het over het algemeen prettig wonen is in de wijk. De aanwezigheid van groen en ook speelgelegenheid wordt gewaardeerd. Naast de bekende ergernissen als hondenpoep en zwerfvuil maken bewoners zich vooral zorgen over de nieuwe manier van huisvuil ophalen die binnenkort ingaat. Helaas ligt dit buiten de invloedssfeer van Mozaïek en SCW om hier op dit moment iets aan te doen omdat dit op regionaal niveau beslist wordt.

“Ik vind het op zich een hele goeie, die wijk is natuurlijk gebouwd in de jaren dat het heel goed ging en het moest een hele mooie wijk worden ook.” (Inwoner van de Rauwenhof)

De resultaten uit de focusgroepen onderschrijven het bovenstaande beeld. Men spreekt van een mooie rustige open (bloemkool)wijk met relatief veel groen. Aanvullend geven professionals aan dat de wijk bestaat uit een mix van sociale huur en koop in het betaalbare en duurdere segment.

Verkeer

Over het verkeer in de wijk worden verschillende zaken verteld. Enerzijds geven inwoners aan dat er voldoende parkeergelegenheid is. Je kunt je eigen auto goed kwijt. Anderzijds wordt er veel geklaagd over verkeersveiligheid en parkeeroverlast. Er wordt op een aantal plekken in de wijk te hard gereden, ondanks dat er drempels zijn aangelegd. Daarnaast is de parkeerruimte beperkt. Bewoners geven aan het liefst pal voor het huis te parkeren. Dit is niet altijd mogelijk, zeker wanneer er per huishouden meerdere auto's zijn. De resultaten uit de focusgroepen stroken met bovenstaand beeld.

“Ik heb, hier zit een winkelcentrum, de snackbar, de COOP, de groenten boer. In principe de belangrijke dingen die kun je, of je dagelijkse boodschappen dat is hier 100 meter vandaan. Nee dat vind ik in principe ideaal.” (Inwoner uit de Rauwenhof)

Voorzieningen in de wijk

Geïnterviewden geven aan tevreden te zijn met de voorzieningen in de wijk. Naast het winkelcentrum worden ook de aanwezigheid van de basisschool en de nabijheid van het zwembad en sportvelden genoemd.

Sociale cohesie in de wijk

De sociale cohesie in de wijk is niet zo groot. Bewoners geven aan wel mensen te kennen en te spreken in hun eigen straat, maar niet op wijkniveau. In de HAT-eenheden is het verloop volgens bewoners hoger dan elders in de wijk, waardoor er ook weinig tijd is om sociale contacten te ontwikkelen. Inwoners weten ook dat er in de HAT-eenheden mensen met een rugzakje wonen en zijn daardoor soms afwachtend of wantrouwig. Hierdoor ervaren omwonenden een zekere afstand tot bewoners van de HAT-eenheden. Daarnaast geven sommige bewoners aan dat hier 'tuig' woont.

“Maar en ik heb contact met niet iedere buur natuurlijk. Maar ik ken veel verschillende mensen op het rijtje waar ik contact mee heb. Ja. Dus. [Nou dat is heel fijn] Ja dat is zeker.”(Inwoner uit de Rauwenhof)

Professionals typeren Rauwenhof als een slaapwijk met weinig sociale cohesie. “Dat wij-gevoel, dat is er niet”, aldus een van de professionals. Er zijn wel kleine initiatieven op straatniveau, zoals de Buurt WhatsApp. In tegenstelling tot wat bewoners ervaren, stelt SCW dat het verloop in de wijk meevalt.

Bijdragen inwoners aan leefbaarheid

Inwoners zijn ook gevraagd wat ze momenteel zelf betekenen voor hun buurt. Ze gaven de volgende zaken aan:

- Een aantal inwoners onderhoudt zelf de speeltuin in de wijk. Dit gebeurt op vrijwillige basis zonder ondersteuning van gemeente Tiel.
- Een aantal geïnterviewden houdt een oogje in het zeil bij kwetsbare burens. Het gaat hier om mensen met een beperking of met beginnende dementie.
- In het geval van ongewenst gedrag proberen inwoners elkaar aan te spreken. Soms heeft dit het gewenste effect, soms ook niet.

3.2 Veiligheid en overlast

In deze paragraaf staat het interviewtopic *veiligheid en overlast* centraal. De resultaten geven inzicht in ervaringen, behoeften en bijdragen van inwoners met betrekking tot veiligheid en overlast.

Ervaren veiligheid en overlast in de wijk

Een verschil van dag en nacht

Overdag is de Rauwenhof een rustige wijk. Veel mensen zijn aan het werk, anderen maken gebruik van voorzieningen, bijvoorbeeld bij het winkelcentrum. Na schooltijd spelen er kinderen op straat. 's Avonds verandert dit. Er rijden vreemde auto's door de wijk. Bewoners vertellen dat er zowel gedeald als gebruikt wordt in de wijk en dat dit soms overlast veroorzaakt. Sommige geïnterviewden voelen zich 's avonds minder veilig in de wijk en gaan de deur liever niet uit. Daarnaast kent de wijk ook een aantal donkere gebieden waar mensen zich niet veilig voelen.

“Nou als ik op straat ben, dan zie ik mensen die afhankelijk zijn van drugs. En die staan dan te wachten op hun koerier en dan komt er een auto aan, stappen ze in, krijgen ze hun ..ja...hun boeltje. Een eindje verder stappen ze weer uit, lopen ze weer terug.”(Inwoner Rauwenhof)

Professionals, ondernemers en vrijwilligers erkennen de drugscriminaliteit in de wijk. Rondom het winkelcentrum en bijbehorende overkapping is een golfbeweging van overlast (hangjeugd en gebruikers). Momenteel is de overlast onder controle dankzij camerabewaking, aldus de ondernemers. Professionals zijn van mening dat de Rauwenhof in vergelijking tot andere wijken niet onveilig is dan Tiel Oost of Tiel West. Ook het aantal politiemeldingen van personen met verward

gedrag is sterk teruggelopen in de wijk, van 80 politiemeldingen in het eerste kwartaal van 2018 naar slechts enkele in het tweede kwartaal. Dit komt waarschijnlijk door dat één van de vier personen die veel overlast veroorzaakte ondertussen is verhuisd. Echter uit ervaring blijkt dat dit soort overlast cyclisch is. Toch vertellen vrijwilligers dat er mensen zijn die 's avonds liever niet naar buiten gaan om bijvoorbeeld hun hond uit te laten. Vrijwilligers geven daarnaast aan dat er groepjes hangjongeren in de wijk actief zijn (bij skatebaan en park). Sommigen zien er bedreigend uit maar in de praktijk blijkt dit mee te vallen.

Asociaal gedrag in de wijk

Er is een klein aantal huishoudens in de wijk dat structureel overlast veroorzaakt en asociaal gedrag vertoont. De betreffende huishoudens zijn bekend bij politie en woningcorporatie, maar deze kunnen volgens bewoners vaak niet zoveel doen. Onder asociaal gedrag wordt volgens bewoners verstaan: te hard rijden, foutief parkeren en geluidsoverlast veroorzaken. Wanneer personen daarop worden aangesproken vertoont een aantal van hen (zeer) intimiderend gedrag. Personen die hiervan melding maken bij de politie of woningbouwcorporatie krijgen soms te maken met represailles, zoals het bekrassen van auto's of het besmeuren van hun huis met eieren. Hoewel personen met verward gedrag ook overlast kunnen veroorzaken, zijn er dus ook inwoners die niet verward zijn maar wel asociaal gedrag vertonen.

Professionals, vrijwilligers en ondernemers (h)erkennen bovenstaand beeld. Tegelijkertijd geven professionals aan dat het niet mogelijk is om deze personen zomaar hun huis uit te zetten. Men raadt bewoners aan om altijd melding te maken van overlast of aangifte te doen. Zonder melding kan noch de politie noch de woningcorporatie iets doen. Ondernemers geven aan aangesloten te zijn bij het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Binnen dit overleg worden er gezamenlijk afspraken gemaakt om overlast, criminaliteit en onderhoud in winkelcentrum Rauwenhof aan te pakken. Samen met de politie en stadsbeheer worden problemen in kaart gebracht en wordt gezocht naar oplossingen en het nemen van maatregelen.

Bijdragen van inwoners m.b.t. overlast en veiligheid gemeente of SCW.

- Er zijn twee buurtpreventie appgroepen actief in de wijk aan de Suzegroeneweg en Harriët Frazerstraat.
- Inwoners proberen elkaar aan te spreken op ongewenst gedrag.
- Inwoners melden overlast bij politie.

3.3 Personen met verward gedrag

In deze paragraaf staat het interview topic *personen met verward gedrag* centraal. Geïnterviewden werden eerst gevraagd om personen met verward gedrag te beschrijven. Vervolgens is er door de studentonderzoekers doorgevraagd om problemen met personen met verward gedrag op het spoor te komen evenals mogelijke oplossingen.

Verward gedrag volgens inwoners

Moeilijk te duiden

Geïnterviewden geven in een eerste reactie op een omschrijving van personen met verward gedrag aan dat ze moeilijk vinden om dit te omschrijven. Niet alle respondenten kennen de term personen met verward gedrag. De volgende termen werden gebruikt:

abnormaal, iemand die niet spoort, iemand die ‘van de kop af’ is. Bij doorvragen op dit thema door de studentonderzoekers kwam een aantal kenmerken naar voren. Deze zijn hieronder per kopje beschreven.

“Ja mensen die zich abnormaal gedragen. [uhm, wat is abnormaal?] Ja, wat niet, wat je niet kan plaatsen.”
(Inwoner Rauwenhof)

Professionals en betrokken ervaringswerkers (vrijwilligers) kennen de term personen met verward gedrag wel. Vanuit hun achtergrond herkennen zij verward gedrag en stellen dat deze groep grofweg uit de volgende groepen bestaan: mensen met een psychische kwetsbaarheid, mensen met dementie, mensen met LVB en mensen met verslavingsproblematiek.

“Zij was midden in de nacht aan het, met deuren aan het slaan en met ramen aan het dicht trekken. De buurman aan het uitschelden. En dan weet je gewoon, daar is iets mee.” (Inwoner Rauwenhof)

Lichamelijke signalen

Sommige respondenten geven aan dat ze verward gedrag kunnen aflezen uit iemands ogen. Ze kijken fel, verwilderd of wazig. Soms is het te zien aan de manier van bewegen/motoriek.

Verbale signalen

De respondenten noemen een aantal verbale uitingen, waar zij personen met verward gedrag aan zeggen te herkennen. Vaak gaat het om verbale signalen die niet begrepen worden. Denk hierbij aan: niet helder antwoorden, helemaal niet praten, plotseling praten of schreeuwen, boos roepen of in zichzelf praten. Zowel voor lichamelijke als verbale signalen geldt dat deze beangstigend kunnen zijn voor bewoners, wanneer ze niet weten wat er met iemand aan de hand is.

“Ja iemand die dus uhm keihard loopt te praten en dan uhm jou een beetje verwilderd aankijkt als je langsloopt, dus dat is toch wel een beetje eng.”
(Inwoner Rauwenhof)

Oorzaken van verward gedrag

De oorzaken van verward gedrag zijn verschillend, aldus de respondenten. Als oorzaken worden genoemd: mensen met een rugzakje, psychiatrische problemen, mensen met een psychose, persoonlijkheidsstoornissen, verslavingsproblematiek door drank- en drugsgebruik, mensen die suïcidaal zijn. Daarnaast worden ook mensen met dementie genoemd als een aparte groep. Opvallend is dat een Licht Verstandelijke Beperking (LVB) niet genoemd wordt als mogelijke oorzaak. Dit past in de trend dat LVB vaak niet herkend wordt.

De weg kwijt zijn

Sommige verwarde mensen lijken verdwaald te zijn. Ze weten de weg niet meer in de wijk en weten mogelijk niet meer wie ze zijn, aldus enkele respondenten.

Grensoverschrijdend gedrag vertonen

Verward gedrag gaat bij inwoners opvallen als het zich herhaalt en vooral wanneer het overlast veroorzaakt. Personen houden geen rekening met hun omgeving, veroorzaken geluidsoverlast of bellen midden in de nacht aan. Hoewel niet iedereen die overlast veroorzaakt verward is (zie asociaal gedrag, paragraaf 3.2) vormt de overlast een onderdeel van verward gedrag, aldus bewoners.

Problemen met personen met verward gedrag volgens inwoners

Niet alleen maar problemen

Niet alle respondenten noemen concrete problemen rondom personen met verward gedrag. Sommigen zien weinig tot geen personen met verward gedrag meer, anderen nemen hen wel waar maar ervaren geen overlast.

Verhalen maken probleem groter dan het soms is

In de wijk praten inwoners met elkaar over verwarde personen. Wanneer er wordt geroddeld gaat het over het algemeen over extreme gebeurtenissen. Verhalen gaan van mond tot mond en veel vertellers kennen de persoon met verward gedrag zelf niet of waren niet aanwezig bij de gebeurtenis. Door roddels kunnen verhalen groter gemaakt worden dan ze eigenlijk zijn. Daarnaast referen sommige respondenten aan programma's als opsporing verzocht waarin allerlei gevaarlijke verhalen aan de orde komen over mensen met verward gedrag.

“Ik weet wel met die man die zo verward was, daarover is echt heel lang geroddeld in de wijk en daarover gingen de wildste verhalen rond en ik doe er niet aan mee als ik het niet gezien heb.” Inwoner Rauwenhof)

Dit sluit aan bij wat professionals aangeven over beeldvorming. Volgens hen worden mensen in programma's als Hart van Nederland bang gemaakt voor mensen die anders zijn. Veelal gebeurt dit op basis van excessen. Wanneer het goed gaat, komt dit veel minder in het nieuws.

Overlast

Een aantal inwoners geeft aan overlast te ervaren van personen met verward gedrag. Hierbij worden de volgende zaken benoemd: hard lachen en schreeuwen, zowel overdag als 'snachts, met voorwerpen gooien, het draaien van harde muziek, anderen lastigvallen of het lichaam ontbloten in het openbaar. Niet alle personen met verward gedrag doen dit, sommige wel. Zoals in paragraaf 3.2 beschreven zijn er ook personen die asociaal gedrag vertonen en zo overlast veroorzaken. Professionals en vrijwilligers erkennen dat overlast een wezenlijk probleem is voor bewoners, dat sterk gekoppeld is aan leefbaarheid, veiligheid en personen met verward gedrag.

“Nou ja hij was gewoon psychisch niet orde dus hij was de hele dag en nacht aan het schreeuwen en (liep) te smijten met dingen. En ook dan liep hij weer hier in de tuin en dan ja... het was ja gewoon echt iemand die niet gewoon eigenlijk in een gewone woonwijk kan wonen. Dus nachten lang dat ik gewoon niet (kan) slapen door de herrie van hem”.

Onvoorspelbaar

Respondenten vertellen over de onvoorspelbaarheid van personen met verward gedrag. Verward gedrag is vaak een tijdelijke status, die ook weer voorbijgaat en weer terug kan komen. Inwoners geven aan dat de onvoorspelbaarheid een probleem is omdat ze niet

weten hoe om te gaan met deze mensen. Het ene moment zijn ze “normaal” en het andere moment staan ze te schelden.

Gevoel van onveiligheid

De combinatie van overlast, roddels en onvoorspelbaarheid leidt volgens inwoners tot gevoelens van onveiligheid. Ouders laten hun kinderen niet buitenspelen in de buurt van deze personen. Sommige respondenten voelen zich vooral 's avonds niet veilig door de aanwezigheid van mensen met verward gedrag in de wijk. Respondenten geven aan: “je weet niet wat ze doen, je hebt het gevoel dat het elk moment mis kan gaan en er lopen mensen rond met een storing”. Het gevolg hiervan is dat sommige respondenten contact met verwarde personen vermijden.

Drank en drugsgebruik

Respondenten geven aan dat er problemen zijn rondom personen die drank en drugs gebruiken. Er wordt zowel drugs gebruikt als gedeald in de wijk. Deze personen kunnen ook verward zijn en overlast veroorzaken.

“Nou ja, iemand die eigenlijk niet spoort, die ineens gaat praten, die je aanspreekt als je langs-fietst. Dus als je naar de Coop fietst dan wordt er naar je gekeken en dan word je schreeuwend aangesproken. Ik weet wel met die man die zo verward was, daarover is echt heel lang geroddeld in de wijk en daarover gingen de wildste verhalen rond en ik doe er niet aan mee als ik het niet gezien heb. Maar op een moment dat ik zelf naar de COOP fiets en ik zie die man en hij komt naar buiten en je wordt echt bespioneerd en bekeken en er wordt iets naar jou geroepen, dan is mijn gevoel van veiligheid van oh wat is dit! En ik denk dan oké negeren.” (Inwoner Rauwenhof)

Problemen volgens professionals, vrijwilligers en ondernemers

Professionals benaderen verward gedrag vanuit hun professionele achtergrond. Dit is terug te zien in de resultaten. Bij vrijwilligers hangt het er vanaf wat hun relatie tot het onderwerp is.

Gebrekkige overdracht GGZ naar wijk

In de wijk zien zowel woonconsulent als wijkagent dat mensen na opname in een GGZ-instelling weer in de wijk terugkomen. Vaak ontbreekt een goede overdracht of begeleiding/nazorg. Aanvankelijk gaat het goed, vervolgens komt er een terugval. Dit leidt vaak tot een melding bij de wijkagent. In sommige gevallen is er een waakvlam contact om op tijd te kunnen handelen bij een terugval, vaak ook niet. De vraag is dus wie de vinger aan de pols houdt.

Zelfbeschikking client

Professionals geven aan dat opname voor sommige mensen beter zou zijn. Echter het recht op zelfbeschikking is sterk in Nederland. Een gedwongen opname komt volgens een aantal professionals dan ook vaak te laat, omdat de rechter zeer terughoudend is met het afgeven van een rechterlijke machtiging die leidt tot gedwongen opname. Met de komst van de Wet verplichte geestelijk gezondheidszorg gaat dit mogelijk veranderen.

Onduidelijkheid over waar je terecht kun met vragen

Sommige professionals vragen zich af waar mensen hun vraag kwijt kunnen in de wijk. Andere professionals vinden dat er genoeg plekken of telefoonnummers in Tiel zijn waar inwoners met hun vraag terecht kunnen. In principe zou het ook niet uit moeten maken wie je belt, zolang je maar goed doorverwezen wordt. Uit gesprekken met ondernemers blijkt dat het lastig is om wanneer een klant herhaaldelijk (ongevaarlijk) verward gedrag vertoont, dit te melden en de juiste persoon te pakken te krijgen.

Toeleiding naar zorg en ondersteuning

Tiel kent geen sociale wijkteams. Er zijn veel partijen bezig met signaleren, maar de samenwerking moet verbeterd worden, aldus professionals. In een telefonisch interview met Ypsilon wordt dit nog eens bevestigd. Er is behoefte aan integrale vroegsignalering. De visie van gemeente Tiel is op dit gebied niet altijd duidelijk. Integraliteit en samenwerking werden in het verleden niet altijd gesubsidieerd. Dit lijkt te gaan veranderen.

Lage sociale cohesie

Zelfredzaamheid doet een beroep op sociale cohesie. De sociale cohesie in deze wijk is laag. De wijkgedachte is deels achterhaald. Niet alle mensen hebben hun netwerk in de wijk. Daarnaast hebben personen met verward gedrag niet altijd een goed netwerk waar ze op kunnen terugvallen of zijn ze dit netwerk in de loop der jaren kwijtgeraakt.

Het verkrijgen van een stigma

In de focusgroep van vrijwilligers geven ervaringswerkers aan dat je een soort stigma krijgt wanneer je weer in de wijk woont, zeker als je beschermd gaat wonen. Bewoners weten dat deze huizen bewoond worden door mensen met een GGZ-achtergrond. Een van de ervaringswerkers vertelt dat ze anders werd behandeld door buurtbewoners toen ze daar woonde. Tevens zijn ze van mening dat je in plaats van dit onderzoek naar verward gedrag, ook zou kunnen kijken naar hoe tolerant of inclusief de wijk Rauwenhof is om de zaak van de andere kant te belichten.

Oplossingen voor personen met verward gedrag

Melden bij SCW of politie

Inwoners stellen dat ze in eerste instantie SCW bellen of anders de politie bij incidenten rondom personen met verward gedrag. Het gaat hierbij voornamelijk om het melden van overlast.

Anoniem meldpunt / aanspreekpunt

Respondenten vertellen dat ze graag een meldpunt willen. Er wordt een aantal vormen genoemd: anonieme meldlijn bij een stichting, een wijkpunt, een centraal nummer of een aanspreekpunt waar mee geappt kan worden, een dorps huis of een persoon (bijvoorbeeld een wijkcoach). Een aantal respondenten geeft aan dat anonimiteit de voorkeur heeft. Men wil niet dat de melding herleidbaar is tot de eigen persoon. Een aantal respondenten geeft aan bang te zijn voor de confrontatie met degene over wie de melding gaat.

Vrijwilligers geven aan dat sommige bewoners het lastig vinden: wanneer meld je vreemd gedrag? Je wilt namelijk niet klikken, maar vanuit bezorgdheid iets melden. Tijdens de focusgroep met vrijwilligers aarzelden deelnemers om over persoonlijke ervaringen m.b.t. verward gedrag te vertellen, terwijl het besproken incident vrij ernstig was. Er lijkt een bepaalde schroom of schaamte om dit te bespreken of te melden. Matchpoint, het meldpunt van Mozaiek Welzijn is nauwelijks bekend.

Ondernemers hebben ook de behoefte om een niet plus gevoel te kunnen melden of advies in te winnen met betrekking tot klanten die verward gedrag vertonen. Professionals vertellen dat per 1 november 2018 het Meldpunt Bijzondere Zorg van de GGD ook beschikbaar is voor burgers. Van deze pilot wordt veel verwacht. Momenteel is de bekendheid van dit meldpunt nog gering. Daar wordt middels een campagne aan gewerkt.

Ja, wat u denkt hoe het eruit zou moeten komen te zien, de aanpak, vanaf het moment dat u het ziet?] [Iets ziet bedoel je een incident ziet?] O, een incident ziet, ja. Nou ja weet je ik uhm, ik vind persoonlijk dat ik dan iemand moet kunnen benaderen, dat ik dus op de telefoon een appje kan sturen van goh ik er gebeurt hier iets en dat dan zo'n wijkagent komt. Dat is zijn taak. " (Inwoner Rauwenhof)

Participatieplek

Een aantal respondenten denkt dat het personen met verward gedrag zou helpen als ze iets om handen hebben in de vorm van dagbesteding of dat ze zich kunnen inzetten voor de buurt.

Voorlichting/ inlichting

Veel respondenten geven aan dat ze niet weten hoe ze het beste met personen met verward gedrag om kunnen gaan. Verschillende benaderingswijzen kunnen bewoners meer inzicht geven in hoe dit te doen. De vorm waarin dit zou kunnen gebeuren is niet helemaal duidelijk; genoemd worden een flyer en tv-spotje. Winkeliers geven aan dat ook hun personeel een training zou kunnen volgen. Een winkelier heeft reeds telefoonnummers van een aantal mantelzorgers van klanten verzameld om contact op te kunnen nemen indien dat nodig is. In 2019 zijn er in Tiel 30 plekken beschikbaar voor professionals, vrijwilligers en mogelijk ook wijkbewoners voor de training Mental Health First Aid. Dit is een soort EHBO-cursus voor de doelgroep personen met verward gedrag.

Hulpverlening: contact onderhouden

Respondenten zien signalering ook als taak voor professionele hulpverlening. Ze zien graag dat mensen passende hulp krijgen en dat deze mensen ook daarna in de gaten gehouden worden. Men spreekt over instanties (bijvoorbeeld ProPersona) die hiervoor verantwoordelijk zijn. Ook SCW wordt genoemd als organisatie; de woningcorporatie zou kunnen doorverwijzen naar gespecialiseerde psychologische hulp wanneer dat nodig blijkt te zijn.

Sociale oplossingen

Ook de wijkbewoners zelf zouden een bijdrage kunnen leveren aan een oplossing. Enkele respondenten spreken over sociale oplossingen zoals stoppen met roddelen, meer sociale controle, buurtbewoners mobiliseren om personen met verward gedrag te helpen of een buurthuis waar mensen naar toe kunnen voor sociale contacten.

Vrijwilligers geven in de focusgroep aan dat actieve bewoners ook een rol zouden kunnen spelen bij vroegsignalering. Sommige bewoners fungeren al als vraagbak voor bewoners van de hele straat. Zij hebben een sleutelfunctie.

Gespreksgroep

Een respondent die zelf te maken heeft gehad met verward gedrag geeft aan dat zij op zoek is naar een plek in de wijk om over haar problemen te praten. Momenteel vindt zij geen gehoor in de buurt terwijl zij wel behoefte heeft aan contact met mensen die haar begrijpen. De afdeling Ypsilon Tiel/Rivierenland meldt dat er een aanschuiftafel is, ook voor familieleden van mensen met verward gedrag. Daarnaast zijn twee ervaringswerkers van Mozaiek bezig om een gespreksgroep op de te richten in de wijk voor personen die te maken hebben gehad met verward gedrag.

Daarnaast geven zij aan: je zou ook tolerantie kunnen meten in de wijk. Vanuit het standpunt van inclusie hebben alle verschillende bewoners recht om te wonen in de Rauwenhof.

*“Ja, we zouden sowieso als personeel zijnde, dat wel met z’n allen een keertje kunnen doen. Om sowieso te weten om te gaan met die mensen. [Uhmuhm] Dan zou je bijvoorbeeld ook nog foldertjes hier neer kunnen leggen, ook weer met informatie of dat we het uitdelen aan de mensen die een bestelling, waar we de bestelling aan geven.”
(Inwoner Rauwenhof)*

“2. Maar ik hoorde u net wel zeggen dat het misschien goed was om te praten.] Ja ik wil wel praten, maar hun zeggen ja halve gek ga maar naar het gekkenhuis als je erover wilt praten, daar kun je erover praten. Dan denk ik van ja, dan houdt het gauw op he.” [(Inwoner Rauwenhof)

4. Overstijgende inzichten

Vraagpatronen zijn de overkoepelende thema's uit individuele interviewgesprekken en focusgroepen, de samenhang in vragen, behoeften en redeneringen (Van Biene et al., 2008). Deze vier vraagpatronen zijn overstijgende inzichten gebaseerd op basis van de resultaten uit hoofdstuk 3 en zijn hieronder uitgewerkt als verschillende perspectieven. Soms ontbrak een van de perspectieven in de individuele gesprekken en focusgroepen en is daarom niet opgenomen.

Patroon 1	“Ik zou graag meer informatie willen over personen met verward gedrag”
Bewonersperspectief	Het is moeilijk om personen met verward gedrag te herkennen en te benaderen. Het onvoorspelbare gedrag maakt dat ik me soms onveilig voel. Ik zou graag meer willen weten over personen met verward gedrag, zodat ik weet wat ik kan doen. Soms rust er ook een taboe op het onderwerp om er over te praten.
Vrijwilligersperspectief	Als vrijwilliger ben ik soms al bekend met deze doelgroep. Ik kan mensen hierover vertellen.
Ondernemersperspectief	Mijn medewerkers volgen regelmatig trainingen, maar niet over dit onderwerp. Personen met verward gedrag komen regelmatig hier boodschappen doen. Ik zou mijn personeel graag willen laten trainen in de omgang met de doelgroepen.
Professionalperspectief	Afhankelijk van mijn professionele achtergrond ken ik deze groep in meer of mindere mate. Vanuit het sociale domein is GGZ een relatief onbekend terrein en omgekeerd geldt hetzelfde.
Beleidsperspectief	Een bewustwordingscampagne is nodig. Daarnaast is de inclusieve wijk een belangrijk uitgangspunt. Iedereen moet prettig kunnen wonen in de wijk, ook deze doelgroep.

Patroon 2	“Ik wil best meehelpen vroegsignaleren in de wijk, maar waar moet ik dat melden “
Bewonersperspectief	Ik weet niet waar ik melding kan maken van personen met verward gedrag als ik me zorgen maak om iemand. Wanneer ik overlast ervaar bel ik meestal de woningcorporatie of de politie. Ik heb behoefte aan een meldpunt.
Vrijwilligersperspectief	Als vrijwilliger wil ik best iets betekenen voor de wijk waar ik woon.
Ondernemersperspectief	In de winkels signaleren onze medewerkers veel. We vragen ons af wat onze taak is? Wanneer ben je (moreel) verplicht om iets te melden. Het ontbreekt aan een duidelijk kader. Daarnaast weten we niet waar we een melding kunnen maken.
Professionalperspectief	Als professional ken ik (het sociale domein in) Tiel. Ik weet waar ik een melding moet maken voor mijn doelgroep. In de GGZ ken ik minder goed de weg. Afstemming met GGZ is soms lastig.
Beleidsperspectief	Vroegsignalering voorkomt escalatie. Zonder signalering is er geen behandeling mogelijk. Op dit moment signaleren veel verschillende partijen in Tiel. De afstemming tussen de partijen heeft verbetering.
Patroon 3	“Overlast in de wijk ongeacht door wie moet worden aangepakt”

Bewonersperspectief	Overlast in mijn wijk moet worden aangepakt als ik dat meld. In principe doet het er niet toe of de overlastveroorzaker verward is of niet. Overlast meld ik op dit moment vooral bij SCW en politie. Sommige inwoners willen graag anoniem kunnen melden.
Vrijwilligersperspectief	
Ondernemersperspectief	Overlast komt met een golfbeweging. Dankzij camerabewaking is overlast rondom het winkelcentrum momenteel onder controle.
Professionalperspectief	Overlast door verwarde personen is niet het enige probleem in de wijk de Rauwenhof. Monitoring van kwetsbare mensen, zoals dat vroeger vaker gebeurde zou meer moeten plaatsvinden om escalatie te voorkomen.
Beleidsperspectief	Overlast raakt aan verschillende beleidsterreinen en is soms hardnekkig.

Patroon 4	“Personen met verward gedrag hebben behoefte aan onderling contact in de wijk”
Bewonersperspectief	Ik heb een verleden met psychische kwetsbaarheid. Ik heb behoefte aan sociale contacten met mensen die hetzelfde hebben meegemaakt.
Vrijwilligersperspectief	Als ervaringswerker heb ik een netwerk in de wijk. Ik ben instaat om dit contact te organiseren met ondersteuning van Mozaïek. Via Ypsilon is aanvullende expertise beschikbaar.
Ondernemersperspectief	
Professionalperspectief	In de wijk zijn personen aanwezig met een psychische kwetsbaarheid. Vanuit onze expertise kunnen we onderlinge contact en ontmoeting faciliteren.
Beleidsperspectief	

5. Transdisciplinaire bijeenkomst 1 november 2018

Op 1 november 2017 vond de transdisciplinaire bijeenkomst³ plaats in brede zorgschool de Cambier te Tiel. Het programma bestond uit twee onderdelen: a) een presentatie over de concept vraagpatronen, en b) een werkvorm in subgroepen waarbij elke subgroep in gesprek ging over een mogelijke aanpak voor personen met verward gedrag in de wijk.

Tijdens de bijeenkomst waren de volgende personen aanwezig: respondenten, inwoners, vrijwilligers, gemeente Tiel, welzijnsstichting, woningcorporatie, de wijkagent, regio Rivierenland en de onderzoekers van de HAN. In totaal waren er 15 aanwezigen.

In de bijeenkomst werd positief gereageerd op de onderzoeksresultaten en gaven inwoners aan zich te herkennen in de conceptualisatie van de onderzoekers. Er kwamen geen fundamentele bezwaren naar voren ten aanzien van de vraagpatronen.

Vervolgens is er samen met de betrokkenen gekeken naar een eventuele aanpak. De groep werd hierbij opgedeeld in twee subgroepen. Zo zat er in elke groep een professional, vrijwilliger, ondernemer, bewoner, onderzoeker en een studente. Aan het einde van de avond werd duidelijk dat er drie aspecten helder naar voren kwamen namelijk: Een meldpunt in de buurt, voorlichting en inlichting en sociale oplossingen als het zoeken naar meer cohesie en betrokkenheid. Deze drie puzzelstukken waren de belangrijkste voor de betrokkenen. Het werd ook duidelijk dat iedere partij zijn steentje had dat zou moeten bijdragen. Er was behoefte is aan een fysieke plaats waar de mensen naar toe kunnen komen. Hier werd de naam ontmoetingsplek aan gegeven.

³ **Transdisciplinaire bijeenkomst:** partijen met verschillende kennis, ervaring en vaardigheden werken samen om zo nieuwe kennis, kunde en voldoende draagvlak te ontwikkelen. In dit onderzoek zijn ideeën en acties geformuleerd door groepen met inwoners, vrijwilligers, beleidsmakers en onderzoekers (Biene, et al., 2008).

6. Conclusie

Door antwoord te geven op de twee deelvragen, geeft dit onderzoek antwoord op onderstaande hoofdvraag:

Op welke wijze kan een effectieve methode ontwikkeld worden t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag in de wijk?

De HAN geeft antwoord op de volgende deelvragen:

1. Hoe is het gesteld met de **ervaren leefbaarheid, veiligheid en overlast** onder inwoners, vrijwilligers, ondernemers en professionals in pilotgebied Rauwenhof m.b.t. **personen met verward gedrag** (o.a. behoeften, bijdragen, drijfveren, belangen)?
2. Op welke wijze kan op basis van het onderzoek een effectieve methode ontwikkeld worden t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag op wijkniveau?

In hoofdstuk 3 is een rijk beeld ontstaan van hoe het gesteld is met ervaren leefbaarheid, veiligheid en overlast in de Rauwenhof. Uit dit beeld komt een aantal overstijgende inzichten naar voren die als vraagpatronen zijn geformuleerd in hoofdstuk 4. Dit beeld is gevalideerd tijdens de transdisciplinaire bijeenkomst van 11 november 2018. Tevens heeft deze bijeenkomst input geleverd voor het beantwoorden van deelvraag 2, die als apart plan van aanpak is opgeleverd bij dit onderzoek. Dit leidt tot een volgende conclusie van deelvraag 1:

Met betrekken tot **ervaren leefbaarheid** kunnen we concluderen dat:

- a) Inwoners het algemeen prettig wonen vinden in deze groene wijk.
- b) Er sprake is van parkeerproblematiek en te hard rijden, ondanks aanwezigheid van drempels.
- c) Inwoners tevreden zijn over de aanwezige voorzieningen.
- d) De sociale cohesie in de wijk laag is aldus bewoners, professionals en vrijwilligers.
- e) Bewoners zelf bijdragen aan de leefbaarheid door: onderhoud van de speeltuin, een oogje in het zeil te houden bij kwetsbare burens en door elkaar op ongewenst gedrag aan te spreken.

Met betrekking tot **veiligheid en overlast** blijkt dat:

- a) De Rauwenhof grote verschillen kent tussen dag en nacht. Overdag rustig, 's avonds overlast van drugs gerelateerde activiteiten.
- b) Naast verward gedrag er bij een klein aantal huishoudens sprake is van asociaal gedrag met (hardnekkige) overlast en intimidatie.
- c) Bewoners zelf bijdragen aan veiligheid d.m.v. deelname aan twee appgroepen, elkaar proberen aan te spreken op ongewenst gedrag en door overlast te melden bij politie, gemeente of SCW.

Met betrekking tot **personen met verward gedrag** blijkt dat:

- a) Inwoners verward gedrag in eerste instantie moeilijk te duiden vinden. Verward gedrag vervolgens beschrijven aan de hand van: lichamelijke signalen, verbale signalen, veronderstelde oorzaken van verward gedrag, de weg kwijt zijn en grensoverschrijdend gedrag vertonen.
- b) Inwoners erkennen dat personen met verward gedrag niet allemaal overlast veroorzaken;

- c) Roddels gebeurtenissen uitvergroten en programma's als opsporing verzocht mensen bang maken. Er een zekere schroom is om het onderwerp in gesprek te brengen tijdens de focusgroepen van vrijwilligers. Er lijkt sprake te zijn van een taboe op dit onderwerp.
- d) Een aantal inwoners overlast heeft van personen met verward gedrag zoals: hard lachen en schreeuwen, harde muziek, met voorwerpen gooien, anderen lastigvallen of het lichaam ontbloten in het openbaar. Activiteiten vinden zowel overdag als 's nachts plaats en gaan vaak samen gaan met gebruik van drank en drugs.
- e) Het gedrag vaak onvoorspelbaar is. Dit roept gevoelens van onveiligheid op, waardoor men deze mensen gaat mijden.
- f) Professionals aanvullend een aantal problemen weergeven: gebrekkige overdracht vanuit GGZ naar de wijk, grote mate van zelfbeschikking, waardoor gedwongen opname te lang op zich laat wachten, onduidelijkheid over waar je terecht kunt met vragen, gebrekkige toeleiding naar zorg en ondersteuning, lage sociale cohesie in de wijk en het verkrijgen van een stigma.
- g) Tot slot zijn er verschillende oplossingsrichtingen aangedragen die zich in vijf punten laten samenvatten:
 - Vergroten van de sociale cohesie in de wijk.
 - Duidelijkheid over meldpunten waar burgers, ondernemers, vrijwilligers en werknemers terecht kunnen met hun vragen/meldingen met betrekking tot personen met verward gedrag.
 - Meer bekendheid van organisaties die zich met preventie en monitoring van personen met verward gedrag bezighouden.
 - Vermindering van woonoverlast.
 - Scholing van burgers, ondernemers, vrijwilligers en werknemers om verward gedrag te herkennen en daarop op de juiste manier te reageren.

Deze oplossingsrichtingen zijn verder uitgewerkt in een plan van aanpak dat samen met deze eindrapportage is opgeleverd: Adriaansen, M., & Visser, G. (2019). *Plan van aanpak t.b.v. vroegsignalering bij personen met verward gedrag op wijkniveau*. HAN: Nijmegen: Zorgalliantie.nu/Lectoraat Innovatie in de Care.

Daarnaast laten de onderzoeksresultaten zich samenvattingen in 4 vraagpatronen, zoals beschreven in hoofdstuk 4:

“Ik zou graag meer informatie willen over personen met verward gedrag”

“Ik wil best meehelpen vroegsignaleren in de wijk, maar waar moet ik dat melden “

“Overlast in de wijk (ongeacht door wie) moet worden aangepakt”

“Personen met verward gedrag hebben behoefte aan onderling contact in de wijk”

Deze patronen zijn in de transdisciplinaire bijeenkomst gevalideerd door betrokken geïnterviewden, vrijwilligers, ondernemers en professionals.

Reflectie

Helaas was het binnen de beschikbare tijd niet haalbaar om 35 interviews uit te voeren. Dit is ondervangen door naast 3 focusgroepen, 9 aanvullende interviews en gesprekken te houden met betrokken professionals. Uit de analyse van de interviews blijkt een zekere saturatie. Via verschillende bronnen kwamen dezelfde verhalen over de wijk terug.

Zoals het er nu naar uitziet is 2019 het jaar van de verdere implementatie. We stellen voor om eind 2019 te kijken wat de verschillende initiatieven op wijkniveau hebben opgeleverd.

7. Referenties

Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (3e druk). Houten: Noordhoff.

Biene, M. van, Basten, F., Erp, M. van, Hoof, P. van, Meesters, J., Satink, T., Joosten, H., Hulst, H. van der, Lenkhoff, M., & Lips, K. (2008). *De standaardvraag voorbij: narratief onderzoek naar vraagpatronen*. Nijmegen: HAN: Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief.

Damoiseaux, D. & Visser, G. (2015). *Terborg en U: Kwantitatief & kwalitatief onderzoek naar de beleving en mening van inwoners uit Terborg ten aanzien van de leefbaarheid van de stad*. Nijmegen: HAN: Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief.

FGGM. (2017). Gedragscode bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek met mensen. Gedownload op 11 september 2018, van [https://www.han.nl/onderzoek/werkveld/projecten/ethische-adviescommissie-onderzoek/ attachments/gedragscode onderzoek met mensen 25-01-17.pdf](https://www.han.nl/onderzoek/werkveld/projecten/ethische-adviescommissie-onderzoek/attachments/gedragscode%20onderzoek%20met%20mensen%2025-01-17.pdf)

De Kam, G. R. W., Damoiseaux, D. J. M., Dorland, L., Pijpers, R. A. H., Biene, M. van, Jansen, E., & Slaets, J.P.J. (2012). *Kwetsbaar en zelfstandig. Een onderzoek naar de effecten van woonservicegebieden voor ouderen*. Nijmegen: Radboud University Nijmegen.

Koekkoek, B. (2017). *De toename van 'verwarde personen'-meldingen: kwantitatieve analyse van een openbare orde en public health-probleem*. Geraadpleegd op 12 september 2018, van <https://link-1springer-1com-1000290m7022d.stcproxy.han.nl/content/pdf/10.1007%2Fs12508-017-0072-3.pdf>

Meesters, J., Basten, F. & Biene, M. van. (2010). Vraaggericht werken door narratief onderzoek. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*. 19(3), pp.21–37. DOI: <http://doi.org/10.18352/jsi.221>

Napel, H. ten & Kleijn-Vrankrijker, M. de. (2018). *ICF, Nederlandse vertaling van de "International Classification of Functioning Disability and Health"*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Nationale Politie. (2017, 21 februari). *Stijgende trend overlast met verward gedrag*. Geraadpleegd op 6 september 2018 van: <https://www.politie.nl/nieuws/2017/februari/20/00-stijgende-trend-overlast-personen-met-verward-gedrag.html>

Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (3rd edn). London: SAGE.

Robson, C. (2002). *Real world research*. Wiley UK.

Schakelteam personen met verward gedrag. (2017). *Bijlage 1: Monitorrapportage 'stand van het land' goed werkende aanpak personen met verward gedrag*. Geraadpleegd op 12 september 2018, van <https://www.nvgzp.nl/wp-content/uploads/2017/10/september-2017-stand-van-het-land-goed-werkende-aanpak-personen-met-verward-gedrag.pdf>

Schakelteam personen met verward gedrag. (2018). *Weerbarstige werkelijkheid*. Gedownload op 6 september 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2018/04/11/weerbarstige-werkelijkheid/weerbarstige-werkelijkheid.pdf>

Schalock, R., & Begab, M. (1990). *Quality of life: perspective and issues*. Washington DC: American Association on Mental Retardation.

Verschuren, P.J.M., & Doorewaard, J.A.C.M. (2015). *Het ontwerpen van een onderzoek* (5^e druk). Den Haag: LEMMA.

Wengraf, T. (2001). *Qualitative research interviewing: biographic narrative and semi-structured method*. London: Sage Publications.

Wester, F. & Peters, V. (2004). *Kwalitatieve analyse: uitgangspunten en procedures*. Bussum: Coutinho.

ZonMw. (2018). *Project: Pilot aanpak personen met verward gedrag Rauwenhof 'Buurt uit de war.'* Geraadpleegd op 13 september 2019, van <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/doelmatigheidsonderzoek/programmas/project-detail/actieprogramma-lokale-initiatieven-mensen-met-verward-gedrag/pilot-aanpak-personen-met-verward-gedrag-rauwenhof-buurt-uit-de-war/>

Bijlage 1 Interviewguide

Deze interviewguide is ontworpen als geheugensteun tijdens het interviewgesprek. Het is geen afvinklijst. De open vragen nodigen uit tot het vertellen van verhalen over de topics. De doorvraagvragen bieden de optie om waar nodig door te vragen. Eén van de narratieve principes is dat respondenten het eerst vertellen over wat voor hen het belangrijkste is. Dat kan gaan over henzelf, over anderen, over nu, het verleden of de toekomst. Het verhaal staat centraal en de resultaten zoeken de patronen in de verhalen. Tijdens de analyse wordt gecodeerd, gefilterd en geconcludeerd. Het interviewgesprek duurt ongeveer een uur.

<p>Introduceer het gesprek met de onderstaande informatie en vragen. Houd de aangegeven volgorde aan.</p>	
<p>Intro</p>	<p>Wij zijn blij dat u deel wilt nemen aan dit onderzoek en interview en hiervoor de tijd wilt nemen. Als het goed is, heeft u van SCW/Mozaïek de informatiebrief ontvangen. Klopt dat? Hebt /heeft u nog vragen hierover?</p>
<p>Topics aangeven</p>	<p>Geef de thema's aan waar het in het interview over gaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ervaren leefbaarheid in de wijk ▪ Veiligheid in de wijk ▪ Overlast
<p>Uitleg over het doel van het onderzoek:</p>	<p>Het doel van het interview is om in kaart te brengen hoe u de leefbaarheid, veiligheid en overlast ervaart. Dit om erachter te komen wat u belangrijk vindt en wat u nodig heeft u in uw wijk. Met uw mening wordt door SCW en Mozaïek een aanpak ontwikkeld. Ons afstuderen is deel van dit onderzoek. We willen met u een gesprek voeren in de vorm van een interview. Deze interviews worden bij meerdere bewoners van de wijk Rauwenhof gehouden. Uw verhaal is belangrijk bij dit onderzoek. Wij zullen vooral naar u luisteren.</p>
<p>Aangeven dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt</p>	<p>Bij het uitwerken van de gegevens wordt uw naam niet genoemd. Zo kan niemand achterhalen wat u gezegd heeft. De dingen die u ons vertelt zullen alleen voor dit onderzoek worden gebruikt en zijn niet herleidbaar naar personen. En zijn dus anoniem.</p>
<p>Als de respondent wil stoppen</p>	<p>Als u tijdens het interview besluit dat u niet meer verder wilt, dan kunt u dat aangeven. Wij stoppen dan met het interview. Het interview zal ongeveer een uur duren.</p>
<p>Vertellen dat het gesprek op band wordt opgenomen</p>	<p>We hebben een opname apparaat bij ons zodat dit gesprek kan worden opgenomen. Dit zorgt er ook voor dat wij nu niet veel hoeven te schrijven. Zo kunnen we ons volledig op uw verhaal richten. Het interview zal later anoniem worden uitgeschreven.</p> <p>Vanuit de wet is voorgeschreven dat we u om toestemming moeten vragen als we gebruikmaken van opname apparaat. Daarom vraag ik u zo meteen, als de band loopt, of u toestemming geeft dat dit gesprek wordt opgenomen op band. Daarbij vragen we u om een verklaring van informed consent in te vullen.</p>

<p>Uitleggen waarom er een interviewer en ondersteuner is</p>	<p>Wij zijn hier met zijn tweeën. Ik zal degene zijn die het gesprek met u voert. De andere student zorgt ervoor dat het gesprek wordt opgenomen zodat wij dit later kunnen afluisteren. Zij luistert ook met mij mee om mij later feedback te geven over hoe ik het de volgende keer beter kan doen.</p> <p>Heeft u nog vragen?</p> <p><u>Vindt u het goed dat dit gesprek wordt opgenomen op band?</u></p>
<p>Introducerende vragen over leefbaarheid</p>	
<p><u>Leefbaarheid</u> Startvraag: Hoe vindt u het wonen in de wijk?</p>	<p>Kunt u daar wat meer over vertellen?</p> <p><i>Alternatieven:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wat vindt u prettig/fijn/positief in de wijk? ▪ Wat niet prettig/fijn/positief is, hoe zou dat kunnen veranderen zodat het wel prettig/fijn/positief wordt? ▪ Is de wijk in de loop van de jaren veranderd? ▪ Hoe komt dat? Waar komt dat door denkt u? ▪ Zijn er zaken die u mist in de wijk? (Welke activiteiten/voorzieningen) ▪ Hoe lang woont u al in (naam wijk, buurt, straat)? <p><i>Afsluitende vraag</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dus als ik het goed begrijp is uw ideaalbeeld ...? • Begrijp ik het goed dat ... • Belangrijk is voor u?
<p>Controlerende vraag</p>	<p>Heb ik het goed begrepen dat.... ?</p>
<p>Vragen die je kunt stellen over veiligheid, overlast en verwarde personen</p>	
<p><u>Veiligheid</u> Hoe ervaart u de veiligheid in de wijk?</p>	<p>Hoe komt het dat u zich zo voelt in de wijk?</p> <p><i>Alternatieven</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Wanneer voelt zich veilig of onveilig in de wijk?</i> ▪ Kunt u van zo'n situatie een voorbeeld geven? ▪ Waardoor ontstaat uw gevoel van onveiligheid? ▪ Wat zijn volgens u onveilige plekken in de wijk? ▪ Op welke wijze zou de veiligheid verbeterd kunnen worden? ▪ Welke bijdrage zou u persoonlijk kunnen leveren om de veiligheid te verbeteren? <p><i>Afsluitende vraag:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Heb ik het goed begrepen als ...?
<p><u>Overlast</u></p>	<p>Kunt u daar wat meer over vertellen?</p>

<p>Ervaat u wel eens overlast in de wijk?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waaruit bestaat deze overlast? ▪ Wie veroorzaakt deze overlast? ▪ Op welke manier, denkt u, kan deze overlast aangepakt worden? ▪ Wat zou u daarin kunnen bijdragen?
<p><u>Personen met verward gedrag</u></p>	<p>Indien bewoners het begrip verwarde personen niet noemen. Maak zelf een bruggetje: De laatste tijd is het vaak in het nieuws, personen met verward gedrag.....</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bent u bekend met het begrip verwarde personen? Hoe is dat in deze wijk? ▪ Wat verstaat u onder personen met verward gedrag? (DEELVRAAG) ▪ Wat verstaat u onder verward gedrag? In deze wijk? (DEELVRAAG) ▪ Komt u wel eens verwarde personen tegen in de wijk? ▪ Kent u deze mensen persoonlijk? ▪ Wat is er volgens u met deze personen aan de hand? ▪ Hoe ervaart u het contact met deze personen? (DEELVRAAG) ▪ Ervaart u wel eens overlast van deze personen? ▪ In welk deel van de wijk speelt de overlast? (Wat doen ze, heeft u hier voorbeelden van?) ▪ Wat doet u op het moment dat een verward persoon overlast veroorzaakt? ▪ Indien u vragen heeft over personen met verward gedrag/over uw eigen gezondheid/welzijn, weet u dan waar u terecht kunt? ▪ Bent u bekend met Mozaïek Matchpoint? ▪ Weet u waar u overlast kunt melden en wat zijn daarbij je verwachtingen? Wordt er daadwerkelijk wat mee gedaan, wordt er ingegrepen en hoor je er nog weleens iets van terug? ▪ Wat is volgens u een manier om het probleem rondom personen met verward gedrag aan te pakken in uw wijk? (DEELVRAAG) ▪ Wat zouden wijkbewoners kunnen doen om overlast te voorkomen? ▪ Wat zou u zelf kunnen bijdragen om overlast of escalatie door personen met verward gedrag te voorkomen? ▪ Wat zou er voor u veranderen/ wat zou het u opleveren wanneer het probleem rondom verwarde personen zou worden aangepakt?

<p>Afsluiting interview</p>	<p>Wilt u nog iets toevoegen aan dit gesprek?</p> <p>Zijn er nog dingen die niet aan bod zijn gekomen in het gesprek maar die u wel belangrijk vindt in/voor de wijk?</p> <p>Wat vond u zelf van het interview?</p> <p><u>Uitzetten opname apparaat</u></p>
<p>Uitleggen wat het vervolg zal zijn</p>	<p>Dit interview zal letterlijk, maar anoniem, uitgetypt worden. Daarna zal het uitgetypte interview gebruikt worden om uw wensen en behoeften tot kernpunten te verwerken. Deze kernpunten worden vergeleken met de kernpunten die wij halen uit de andere interviews die wij houden. Op 1 november bespreken we samen met u de resultaten van de interviews, waarop we een aanpak kunnen gaan bedenken. Deze bijeenkomst duurt van half 8 tot 10 uur 's avonds en zal plaatsvinden in de Cambier.</p>
<p>Bedanken voor het interview</p>	<p>Ik wil u graag bedanken voor uw tijd en uw deelname aan het interview. Ik hoop dat u het gevoel hebt dat u uw verhaal hebt kunnen vertellen en dat er naar uw verhaal is geluisterd.</p>
<p>Vervolg</p>	<p>Wij gaan in totaal 35 personen interviewen en daarbij worden er ook focusgroepen gesproken van ondernemers, professionals en vrijwilligers. Om zo een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de leefbaarheid in de wijk.</p>
<p>Een telefoonnummer achterlaten voor als er nog vragen zijn</p>	<p>Als u nog vragen hebt, kunt u terecht bij de contactpersoon van Mozaïek. Of SCW.</p> <p>Marc Horsten: 0344 611 566</p> <p>Janneke van de Kreeke: (0344) 61 41 06</p> <p>Bel herstellijn (0344) 63 71 11</p> <p>Bel de herstellijn om bijvoorbeeld afval op straat, onkruid, ongedierte en overlast melden. Hoe lang het duurt om de gemelde schade/overlast op te lossen is van te voren niet te zeggen. Wel is afgesproken dat ze binnen 3 werkdagen contact opnemen om aan te geven wat ze met de melding hebben gedaan/gaan doen.</p> <p>Matchpoint</p> <p>Mozaïek Matchpoint= wanneer je op zoek bent naar hulp/antwoord op je vraag voor jezelf of een ander maar niet weet bij wie je daarvoor kunt aankloppen kun je terecht bij Mozaïek Matchpoint. Zij bieden een luisterend oor en helpen je verder naar de juiste persoon/instantie.</p>

Bijlage 2 Codeerdefinities WAT, WIE, HOE

Tekst tot stand gekomen i.s.m. Erik Jansen en Maarten Kwakernaak van Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief.

Het is van belang dat de interviewer open vragen stelt en aan de hand van de antwoorden van de respondent doorvraagt om hem of haar uit te nodigen meer te vertellen. Er is daarbij gebruik gemaakt van een interview guide (zie bijlage 1). In de interviews probeert de interviewer zo weinig mogelijk te sturen gedurende het gesprek, met als uitzondering de startvraag. Een dergelijke startvraag wordt ook wel SQUIN genoemd, een zogeheten Single Question Inducing Narratives (Wengraf, 2001). Deze startvraag wordt gebruikt om bij respondenten een vertellende modus op te roepen, die in contrast staat met een analytische of redenerende modus. De startvraag in dit onderzoek luidde: “Hoe is het om in Lienden te wonen?”. De interview guide bevatte naast de centrale startvraag tevens suggesties voor doorvragen geordend naar de hoofdthema’s formele en informele zorg en informele ontmoeting in de buurt. De globale topics dienden als geheugensteun voor de interviewer, maar waren nadrukkelijk niet bedoeld als leidraad voor sturing in het gesprek, aangezien de regie over het inhoudelijke deel van het gesprek bij de respondent dient te liggen. In de voorbereiding van het gesprek gaven de respondenten expliciet toestemming tot het maken van een geluidsopname met behulp van een voicerecorder. De opnames met voicerecorder bevatten de uitgesproken goedkeuring van de respondenten.

In de narratieve analyse worden de onderzoekseenheden gevormd door de narratieven, te weten interviewfragmenten van een hanteerbare, maar voldoende elementaire omvang. Criterium voor de segmentering van de transcripties (het plaatsen van scheidingen tussen fragmenten) was dat de resulterende narratieven inhoudelijk coherente stukken vormden. Elk narratief wordt gecodeerd met het codeerinstrument, waarbij gebruik wordt gemaakt van een codeersysteem in het programma ATLAS.ti. De verzameling van alle narratieven uit de 35 interviews vormt de totale dataset. Het groepsinterview met 5 jongeren is apart geanalyseerd. De resultaten zijn naast de narratieve analysegelegd. Er is gezocht naar betekenisvolle narratieve patronen in de dataset van narratieven, en niet in de verzameling integrale interviews. Het analyse-instrument is hieronder verder uitgewerkt.

Het analyse-instrument bevat drie categorieënsystemen, of clusters van categorieën. Het eerste categorieënsysteem betreft inhoudsdomeinen voor kwaliteit van leven, oftewel categorieën van het ‘WAT’: waar gaat de opmerking van de respondent over? Deze inhoudsdomeinen zijn met name gebaseerd op de levensdomeinen van Schalock en Begab (1990), de classificatie van het menselijk functioneren ICF (WHO, 2001). Deze categorieën van onderwerpen worden niet gebruikt als vragenlijst voor de respondent (tijdens de dataverzameling), maar als richtlijn voor het coderen (na de dataverzameling). De categorieën van het WAT staan opgesomd in Tabel 2.1.

Het tweede systeem gaat over de radius of schaal waar de geïnterviewde, van dichtbij tot veraf, over spreekt, ook wel aangeduid als het perspectief van de spreker, en de rollen van spreker of andere actanten in de narratieven. Dit zijn de categorieën van het WIE (zie Tabel 2.2).

Tenslotte bevat het derde systeem categorieën van de kwaliteit of de modus van het WAT, namelijk het HOE (zie Tabel 2.3): is de respondent er positief over of juist negatief, biedt de respondent iets aan anderen aan, of heeft de respondent zelf juist een behoefte, ziet de respondent het als een probleem en zo ja welke oplossing ziet de respondent daarvoor? Met deze indeling geven we aan of de onderwerpen die de respondent noemenswaardig vindt een keuzes, zorgen of discussiepunten weerspiegelen. Daarnaast wordt ook het gebruik van stijffiguren geanalyseerd. Hoe probeert iemand zijn verhaal te verduidelijken? Dit laatste aspect biedt meerwaarde omdat juist in de wijze waarop iemand zijn taal kiest informatie besloten kan zitten die niet in de woorden zelf tot uitdrukking komt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het gebruik van clichématige uitdrukkingen om commentaar te geven op pijnlijke zaken of taboes (bijvoorbeeld: “ja zo is dat nu eenmaal”, “je hebt het er maar mee te doen”, “maar ja dood gaan we allemaal”).

Categorieën van het WAT. De categorieën geven aan binnen welk domein van de kwaliteit van leven het onderwerp van het narratief valt. In feite geeft deze categorie weer *waarover* de respondent spreekt.

1	Leefbaarheid	Fysieke omgeving betreft alle fysieke aspecten in de omgeving van een geïnterviewde, bijvoorbeeld voorzieningen of obstakels IN een woning, huisvesting of gebouw (fysieke toegankelijkheid, grote van een woning, aanwezigheid badkamer, drempels, etc.), staat van de woning, obstakels in een straat of bijvoorbeeld het groen of riolering in een wijk .
2	Toegankelijkheid	Toegankelijkheid van voorzieningen gaat over de vraag in hoeverre iedereen recht heeft op of van een product of vorm van dienstverlening gebruik kan maken. Bv. over de wijze waarop klanten worden ontvangen door baliepersoneel, of ze worden bijgestaan bij het invullen van formulieren aan de hand van een duidelijke handleiding, enzovoort. Het gaat hier om <i>figuurlijke</i> bereikbaarheid.
3	Bereikbaarheid	Bereikbaarheid betreft de geografische ligging of afstand tot gebouwen, voorzieningen of activiteiten, evenals de vervoersmogelijkheden om hier te komen. Het gaat hier om <i>letterlijke</i> (fysieke) bereikbaarheid.
4	Sociale relaties	Sociale relaties betreft de sociale samenhang, controle, contacten, of mensen iets voor elkaar over hebben en vertrouwen tussen mensen binnen één huis (familie en vrienden), in een straat (buren) of een wijk (alle mensen met wie men een sociale relatie kan hebben). Tevens valt hieronder het

		'gevoel' van mensen 'er bij te horen' of de aan- of afwezigheid van een sociaal netwerk. Alles wat tussen mensen gebeurt en als betekenisvol wordt gezien kan hier onder vallen.
5	Welbevinden: somatisch	Onder somatisch welbevinden wordt verstaan de uitingen ten aanzien van de fysieke gezondheid en de lichamelijke situatie van de geïnterviewden.
6	Welbevinden: psychisch	Onder psychisch welbevinden wordt verstaan de uitingen ten aanzien van de psychische en emotionele (stemmings-)gesteldheid van de geïnterviewden.
7	Zelfredzaamheid	Zelfredzaamheid betreft de mate van (on-)afhankelijkheid van zorg, service, ondersteuning, begeleiding, of voorzieningen ten behoeve van beperkingen in het persoonlijke welbevinden. Bijvoorbeeld ondersteuning door mantelzorg, professionele zorg, een boodschappenservice, buurttaxi, strijkwasservice of een aanpassing van een woning of een rolstoel.
8	Financieel en materieel	Concrete of gevoelsmatige uitingen over de financiële en materiële situatie van de geïnterviewde of zijn/haar omgeving. Hieronder kunnen vallen inkomen, uitkeringen, subsidies, persoonsgebonden budget en materiële bezittingen.
9	Zingeving	Zingeving betekent het zoeken naar of toewijzen van zin, bedoeling of doel van of aan het leven, grote gebeurtenissen of activiteiten in het leven. Hieronder vallen ook uitspraken over levenshouding. Bijvoorbeeld praktiseren van een religie, lidmaatschap van een vrijwilligersorganisatie, coping van life events, levensmotto's.
10	Gemeenschapsactiviteiten	Gemeenschapsactiviteiten zijn alle (georganiseerde) activiteiten welke in een gemeenschap worden georganiseerd en waar mensen elkaar kunnen ontmoeten (Bingo, Kaarten, Fanfare, Volkstuin, activiteiten in een buurthuis, wandeltochten, etc.).
11	Culturele voorzieningen	Culturele activiteiten of deelname aan cultuur. (zoals bibliotheek, filmhuis, museum, galerie, et cetera)
12	Commerciële voorzieningen	Commerciële voorzieningen zijn dagelijkse voorzieningen in het maatschappelijk verkeer die commerciële diensten of producten aanbieden zoals winkels en banken.
13	Zorg- en dienstverlening	Zorg- en dienstverlening gaan over diensten of producten die ingrijpen in aspecten van gezondheid en ziekte. Hieronder wordt verstaan lichamelijke zowel als geestelijke gezondheidszorg alsook aanverwante paramedische of alternatieve diensten (zoals bijv. homeopathie). Hieronder valt ook de gemeente Tiel en de woningcorporatie.
14	Veiligheid	Veiligheid betekent zowel algemene gevoelens van veiligheid en/of angst als ook specifieke aspecten van veiligheid zoals verkeersveiligheid, criminaliteit, (in)stabiliteit, (on)voorspelbare omgeving of (on)veilig fysieke inrichting van de woonomgeving.
15	Persoonlijke Ontwikkeling	Onderwijs, cursussen, vrijwilligerswerk, beroeps- en vrijetijdsactiviteiten, omgaan met technologie welke de geïnterviewde onderneemt of doet in het kader van de persoonlijke ontwikkeling .
16	Autonomie	Autonomie heeft betrekking op de ervaren mogelijkheden van mensen om eigen beslissingen in vrijheid te kunnen nemen (keuzevrijheid, zelfbeschikking).
17	Middelengebruik	Er wordt gesproken over gebruik van alcohol, drugs, gokken of andere verslavingen.
17	Biografische informatie	De respondent gaat in op biografische en persoonlijke informatie zoals leeftijd, aantal kinderen, achtergrondinformatie over het verleden, hoe lang in X woonachtig.
18	Overig	Alles wat door de geïnterviewde gezegd wordt, wat niet geplaatst kan worden in de hierboven genoemde categorieën

Categorieën van het WIE. Hierbij wordt onderscheiden vanuit welk perspectief het WAT moet worden geïnterpreteerd. De eerste drie rijen gaan over het ruimtelijk perspectief. 'Woning', 'straat' en 'wijk' en kunnen gezien worden als schaalniveaus, de nabijheid van waar de respondenten het over hebben. De laatste drie rijen gaan over de verteller en het vertelniveau. Door de inbedding van taaluitingen in narratieve teksten ontstaan verschillende vertelniveaus. De verteller haalt immers anderen aan, die op hun beurt weer een ander kunnen citeren. Daarnaast is de identiteit van degene die spreekt van belang. Er zijn vertellers die niet alleen als verteller optreden, maar tevens zelf deel uitmaken van het verhaal; dat is zeker bij narratieve interviews het geval. Dit onderscheid wordt aangegeven met de categorieën 'eigen', 'naasten' en 'veraf'. De auteur van de tekst is altijd de respondent zelf, deze vertelt immers. De respondent kan echter fungeren als verteller van zijn eigen of andermans verhaal. Ten aanzien van de categorieën 1, 2 en 3: het gaat hier om het *schaalniveau* van het dorp waarover gesproken wordt. Ten aanzien van de categorieën 4, 5 en 6: het gaat hier om de *relationele aspecten*, presenteert de verteller zichzelf als de centrale figuur (primaire verteller), of een naaste of een derde (secundaire verteller). Ten aanzien van de categorieën 7 t/m 11: het gaat hier om de verschillende groepen in het dorp waarover gesproken wordt. Ten aanzien van de categorieën 11 & 12: deze labels geven de *rolinvulling* van de verteller weer, welke kenmerken worden het centrale personage toegedicht.

WIE	Categorielabel	Omschrijving
1	Woning	Eigen woning, wooneenheid
2	Straat	Straat, omvat verscheidene wooneenheden ook op te vatten als gang of galerij in een flat/complex
3	Wijk	Wijk, omvat verscheidene straten ook op te vatten als buurt of complex
4	Stad	Uitspraken over de stad Tiel
4	Eigen	De geïnterviewde spreekt over/namens zichzelf
5	Naasten	De geïnterviewde spreekt over/namens directe familie en burens, goede vrienden
6	Derden	De geïnterviewde spreekt over/namens een abstracte ander, zoals 'jongeren', 'ouderen' of 'allochtonen', niet-bewoners, of een concrete ander zoals een professional, een buurtbewoner, vrijwilliger
7	Machthebber	De persoon vanwaaruit gesproken wordt heeft invloed over (zaken in) de eigen situatie

8	Onderdaan	De persoon vanwaaruit gesproken wordt heeft geen of weinig invloed over (zaken in) de eigen situatie
9	Helper	De persoon vanwaaruit gesproken wordt helpt of ondersteunt een ander
10	Tegenstander	De persoon vanwaaruit gesproken wordt werkt een ander tegen
11	Actief	De persoon vanwaaruit gesproken wordt neemt initiatief, komt in beweging of handelt
12	Passief	De persoon vanwaaruit gesproken wordt laat het initiatief bij anderen, staat stil of staat buiten de handeling

Categorieën van het HOE. Voor de analyse van het HOE is van belang op welke wijze iemand een uitspraak doet. Het gaat hierbij om wat ook wel genoemd wordt de *focalisatie* van het narratief, of: hoe wordt de inhoud in beeld gebracht door de verteller? Dit kan zowel gaan over de mening van de respondent over het WAT, maar ook over de wijze waarop de taal vormgegeven wordt in termen van stijffiguren en idioom. Bij de eerste twee categorieën gaat het om positieve dan wel negatieve geladenheid of emoties, opgevat als positieve dan wel negatieve kwalificaties van het 'wat'. Bij de categorieën vraag vs. aanbod., probleem vs. oplossing, betrokken vs. neutraal en conflict vs. harmonie is bepalend hoe iemand het 'wat' ziet. Dit zijn zogeheten dichotome paren, maar dit sluit evenwel niet uit dat beide termen van een paar tegelijk van toepassing zijn op een narratief. De laatste vijf categorieën gaan in op de diverse stijffiguren die mensen hanteren om hun verhaal kracht bij te zetten, en geven inzicht in het gebruik van de taal (dit is voornamelijk van belang omdat hier letterlijk iets anders wordt gezegd dan eigenlijk wordt bedoeld, zoals bij spot, bijv. "nou dat is lekker!").

HOE	Categorielabel	Omschrijving
1	Positief	de geïnterviewde geeft een positieve kwalificatie over het 'wat', of is tevreden over de kwaliteit van het 'wat', vindt het 'wat' waardevol, is trots op het 'wat', heeft sympathie voor het 'wat'
2	Negatief	de geïnterviewde geeft een negatieve kwalificatie over het 'wat', of is niet tevreden over de kwaliteit van het 'wat', hecht geen waarde aan het 'wat', schaamt zich voor het 'wat', heeft een afkeer voor het 'wat'
3	Aanbod	de geïnterviewde biedt zelf het 'wat' aan, heeft iets bij te dragen
4	Vraag	de geïnterviewde heeft behoefte aan het 'wat' vraagt ernaar of ervaart het 'wat' als een gemis
5	Probleem	de geïnterviewde beschouwt het 'wat' als een probleem, of problematiseert een situatie
6	Oplossing	de geïnterviewde ziet het 'wat' als een oplossing, of oppert een oplossingsrichting
7	Betrokken	de geïnterviewde geeft blijk van persoonlijke of emotionele binding met het 'wat' (zowel positief als negatief)
8	Neutraal	de geïnterviewde geeft geen blijk van betrokkenheid danwel emotionele binding met het 'wat', spreekt op zakelijke wijze over het 'wat'
9	Conflict	de geïnterviewde spreekt over sterk tegengestelde standpunten of frictie tussen betrokken personen of gebeurtenissen
10	Harmonie	de geïnterviewde spreekt over met elkaar overeenstemmende standpunten of kwalificaties van personen of gebeurtenissen of is het met anderen eens
11	Beeldspraak	De geïnterviewde probeert zijn verhaal te verduidelijken door een vergelijking te maken met iets anders
12	Overdrijving	Om het verhaal kracht bij te zetten maakt de geïnterviewde gebruik van overdrijving
13	Cliché	De geïnterviewde gebruikt afgezaagde uitdrukkingen
14	Cynisme	De geïnterviewde gebruikt een verbitterde vorm van spot om wat duidelijk te maken
15	Ironie	De geïnterviewde gebruikt een milde vorm van spot, niet kwetsend bedoeld

Vorbereitung van de analyse

De transcriptie staat toe dat de letterlijke uitspraken van respondenten te allen tijde in de analyse zichtbaar blijven. In de initiële fase is dan ook geen datareductie uitgevoerd. Ook zijn codes voor respondenten en regelnummers toegevoegd zodat de gesprekscontext van individuele narratieven steeds terug te halen is. Uitgangspunt is dat pas achteraf blijkt welke betekenis bepaalde opmerkingen van de respondent hebben, waar deze op het eerste gezicht wellicht niet relevant leken. Tenslotte stelt deze wijze van registratie de onderzoekers in staat de kwaliteit van de gehouden interviews te beoordelen.

De narratieven zijn door de onderzoeksgroep gecodeerd in het codeerformat van het vraaganalyse-instrument (zie Figuur 2.1 voor een impressie en Tabellen 1.1, 1.2 en 1.3 voor de codeercategorieën). In de analyse werden drie fasen onderscheiden (Wester en Peters, 2004): a) exploreren van de onderzoeksvragen; b) specificeren en reduceren van de gegevens: identificeren van thema's; c) integreren: verbanden tussen de thema's uitwerken in patronen. Deze fasering resulteert in een iteratief interpretatieproces: telkens staat dezelfde inhoud centraal maar op verschillende niveaus van abstractie. De analyseprocedure vormt daarmee de eigenlijke patroonherkenningactiviteit: door telkens sets van narratieven in overweging te nemen en te interpreteren zal de onderzoeker steeds meer grip krijgen op de meest betekenisvolle aspecten van de totale gegevensset. Deze aspecten leiden tot de geformuleerde vraagpatronen. Hierbij helpen vragen als: Welke zorgen, keuzes, onderwerpen, discussiepunten worden in deze narratieven genoemd? Wat valt op? Zijn er thema's te zien? Ontstaan er nieuwe vragen? Wat zijn de belangrijkste thema's? En zijn er verbanden tussen de thema's? Deze interpretatiefase start met het zogeheten vragen stellen aan de data, waarbij de onderzoeksvragen als startpunt fungeren en beantwoord worden, waarna overstijgend wordt gezocht naar een adequate conceptualisering van de vraagpatronen.

Bijlage 3 Overzicht deelnemers focusgroepen & telefonische interviews

In 3 focusgroepen en aanvullende telefonische interviews hebben wij gesproken met de volgende personen.

Professionals (7 deelnemers)

Medewerker ambulante team RIBW, wijkcoach Tiel Noord Mozaïek, sociaal werker Mozaïek, medewerker MEE, woonconsulent SCW, coördinator aandachtig aansluiten, gemeente Tiel, projectleider SCW.

Vrijwilligers (7 deelnemers)

Twee ervaringswerkers met GGZ-achtergrond, werkzaam als vrijwilliger voor Mozaïek, vrijwilliger Matchpoint Mozaïek, vrijwilliger van het Afrikaans Huis Tiel, vertegenwoordiger koffiegroep Cambier, vrijwillige veiligheidsadviseur voor kwetsbare ouderen, bewoner die betrokken is bij de speeltuin.

Ondernemers (2 deelnemers)

Bruna Rauwenhof en Hairworld Tiel.

Daarnaast hebben er interviews/gesprekken plaatsgevonden met:

Meldpunt Bijzonder Zorg, Ypsilon afdeling Tiel Rivierenland, coördinator aandachtig aansluiten, gemeente Tiel, ProPersona, Fact team, huisarts, sociaal wijkteam, manager supermarkt, stadsbeheer (handhaving), wijkregisseur en voorzitter ondernemersvereniging.

Bijlage 4 Voorbeeld verklaring van geen bezwaar (informed consent)

Toestemmingsformulier

Titel onderzoek: Leefbaarheid Rauwenhof Tiel

Verantwoordelijke (student)onderzoekers:

In te vullen door de deelnemer van het onderzoek:

Hierbij verklaar ik dat:

- Ik op een voor mij duidelijke manier mondeling en schriftelijk ben ingelicht over de aard, methode, doel, de risico's, en de belasting van het onderzoek.
- De studentonderzoeker mijn vragen naar tevredenheid heeft beantwoord
- Ik weet dat de gegevens anoniem worden verwerkt, dat de onderzoekgegevens worden losgekoppeld van de persoonsgegevens en dat na afloop van het onderzoek de persoonsgegevens worden vernietigd.
- Ik weet dat de gegevens en resultaten uit het onderzoek alleen anoniem aan derden, indien nodig, bekend zullen worden gemaakt.

Ik neem geheel vrijwillig deel aan dit onderzoek.

Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment, zonder opgave van redenen, mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

- Bij dezen verleen ik toestemming aan de onderzoekers om geluidsopname te maken voor zijn of haar onderzoek.
- Ik geef goedkeuring dat geluidsfragmenten uitsluitend voor analyse en/ of wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt. De geluidsfragmenten zullen direct na het verwerken ervan of anders na hooguit 6 maanden worden vernietigd of dusdanig worden bewerkt dat het niet meer tot de persoon is te herleiden.
- Bij dezen verleen ik toestemming aan de onderzoeker om geluidsopnamen identificeerbaar te gebruiken voor onderwijsdoeleinden te gebruiken die met mij besproken zijn gedurende een afgesproken periode binnen de faculteit GGM van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Ik behoud hierbij altijd het recht om de eerder gegeven toestemming in te trekken.

Naam deelnemer:

Datum: Handtekening Deelnemer:

In te vullen door de onderzoeker:

- Ik heb een mondelinge en schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek.
- Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden.
- De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindigen van deelname van dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker 1: Datum:

Handtekening:

Naam onderzoeker 2: Datum:

Handtekening: